

## **1. ЈНУ Хидробиолошки завод-Охрид**

### **ЕКОЛОШКА СОСТОЈБА НА РИБНАТА ПОПУЛАЦИЈА ВО БЕЛЧИШКО БЛАТО**

Главен истражувач - д-р Лидија Велкова-Јорданоска, научен советник

#### **РЕЗИМЕ**

Белчишко Блато (Сини вирој) се наоѓа во општина Дебрца, на околу 20 km одалеченост од Охридското Езеро и градот Охрид.

Во времето на римското владеење над овие краишта, преспанско-охридската област била наречена Десаретија. Според неа денешните езера, Охридското Езеро и Преспанското со Мало Езеро се нарекуваат Десаретски Езера (Сибиновиќ, 1987). Белчишкото Блато претставува реликтен остаток од некогашното Десаретско Езеро. Бидејќи најголемиот дел од Балканскиот Полуостров, за време на леденото доба во Плеистоцен, останал надвор од ледената капа (освен поедини леднички маси на поголемите надморски височини), тоа им овозможило на бројни видови риби на овие простори да формираат свои рефугиуми (прибежишта). Со повлекувањето на Десаретското Езеро по долината на реката Сатеска, Белчишкото Блато останало како реликтен остаток во кој прибежиште нашле бројни ендемични растителни и животински видови.

Блатото се наоѓа на 767 m надморска височина и се напојува од повеќе извори, како на пример Св. Ана, Св. Јован и уште неколку на источниот раб во близина на црквата Св. Петка, кај с. Ново Село. Овие извори формираат 11 мочурушни езерца наречени вирови. Истекот на сите овие извори ја образува реката Матица. За рибната популација која го населува Белчишко Блато постојат многу оскудни податоци, единствено дека е регистрирано присуство на 7 видови риби.

Предвидените активности, кои се планирани и кои треба да бидат спроведени во рамки на овој проект, се очекува да дадат повеќе податоци за квалитативниот и квантитативниот состав, како и за дистрибуцијата на видовите риби кои се застапени во Блатото. Овие научни истражувања ќе дадат повеќе податоци за еколошката состојба на рибната популација, а исто така ќе придонесат за согледување на здравствената состојба на рибите кои се присутни во овој екосистем. Со тоа ќе се добијат значајни податоци кои ќе овозможат проширување и продлабочување на научните знаења за рибната популација која го населува Белчишко Блато. Со предложениот проект се предвидува да бидат направени еколошки, морфолошки и морфометриски анализи на рибите, хистопатолошка и паразитолошка анализа на внатрешни органи на рибите, како и квантитативни и квалитативни фитопланктолошки и зоопланктолошки анализи на водата во Белчишко Блато. Истражувања од ваков вид, за овој локалитет досега не се направени. Затоа, цениме дека за добивање на целосна слика за еколошката состојба на рибната популација во овој екосистем, предложените научни истражувања се потребни, првенствено за да дадат релевантни научни податоци и да придонесат за ефикасна заштита како на рибниот фонд, така и на Блатото во целост.

За да се овозможи одговорно управување со Белчишко Блато и одржливо искористување на рибниот фонд во него, неопходно е да се изработи научна студија за еколошката состојба на рибната популација и застапеноста на фитопланктонот и зоопланктонот во водите на овој екосистем. Со тоа би се добиле релевантни податоци, кои ќе придонесат за поголема ефикасна и целисходна заштита на оваа природна реткост.

Локалитетот Белчишко Блато претставува уникатен екосистем, реликт од древното Десаретско Езеро со редок и ендемичен жив свет. Белчишко Блато е дел од ЕМЕРАЛД мрежата т.е. дел од мрежа на подрачја од посебен интерес за зачувување, во земји кои ја имаат потпишано Бернската Конвенција за зачувување на дивниот свет и нивните живеалишта. Тоа е предуслов за вклучување на овој локалитет во европската кохерентна мрежа НАТУРА 2000.

Спроведување на научни истражувања на рибната популација која го населува Блатото е неопходна за обезбедување на релевантни научни информации кои ќе овозможат точно и аргументирано претставување на овој локалитет, компарирање со релевантни и соодветни информации од други заштитени подрачја во светот и достојна презентација на оваа природната реткост која има огромно национално и меѓународно значење.

Спроведувањето на научни истражувања врз рибите кои го населуваат Белчишко Блато ќе даде податоци кои се од голем научен интерес не само за домашната, туку и за пошироката научна заедница. Можно е, во Белчишкото Блато да се кријат одговорите на многу таксономски прашања во врска со еволуцијата и распространувањето на повеќе видови риби кои го населуваат поширокиот ареал на Охридското Езеро и неговото сливно подрачје. Првичните морфолошки и морфометриски податоци кои се очекува да произлезат од овој предлог-проект, понатаму би можеле да бидат искористени за дополнителна молекуларно-биолошка идентификација на повеќе видови риби кои го населуваат овој блатен екосистем, при нивно споредување со примероци риби од други водени екосистеми на Балканскиот Полуостров и пошироко.

Исто така, научните истражувања на еколошката состојба на рибната популација во Белчишко Блато се неопходни за да се овозможи соодветна заштита на блатниот екосистем и зачувување на неговите природни карактеристики, кои се неопходни за опстанок на рибната популација што го населува. Само на таков начин Белчишко Блато ќе го добие заслуженото место помеѓу заштитените подрачја во светот и ќе биде зачувано за идните генерации.

Во процесот на разработување на идејата за проучување на рибната популација во Белчишко Блато, тргнавме од фактот дека тоа е реликтна рибна фауна која се заштитила во специфичните услови во водата од неколкуте извори кои го создале Блатото и нивната адаптација за живот во овој мочуришен екосистем. Поради огромната старост на локалитетот, како прво прашање се наметнува: Во која мера рибната популација во Белчишко Блато е слична со соодветни видови риби во блиските и подалечните водени екосистеми?

Се постави научна хипотеза дека малку е веројатно рибната фауна во Белчишко Блато да има директна врска со рибната фауна во реките од Јадранскиот слив, како што ја има Охридското Езеро преку реката Црн Дрим. Резултатите од морфолошките и морфометриските анализи треба да ни дадат одговор на тоа прашање.

Исто така, здравствената состојба на рибната популација е посебно важна за опстанокот и заштитата на рибите во овој воден екосистем и таа претставува показател за можните неповолни влијанија на околната водена средина врз рибите. Податоците од хистопатолошката анализа на внатрешните органи на рибите и паразитолошката анализа треба да ни покажат, дали рибната популација од овој локалитет е изложена на дејство на ксенобиотици од околната средина. Квантитативната и квалитативната анализа на фитопланктонот и зоопланктонот во водата ќе даде податок за достапноста на храна за рибите во водената средина, што е неопходно важно за кондиционата состојба и опстанокот на рибната популација.

Тимот кој треба да го спроведе предложениот проект е составен од научни работници со повеќегодишно искуство во хистопатолошки истражувања на риби, ихтиологија, паразитолошки истражувања на риби и фитопланктолошки и зоопланктолошки истражувања на води. Научните работници кои го сочинуваат тимот раководеле и учествувале во национални и меѓународни проекти од споменатите области и автори се на повеќе десетици научни трудови. Претходните искуства се поврзани главно со научни истражувања на рибите во Охридското Езеро и во реките од неговото сливно подрачје, додека податоците од досегашните истражувањата на рибната популација која го населува Белчишкото Блато се фрагментирани, парцијални и нецелосни. Спроведувањето на предложените истражувања би требало да даде доволно податоци за да се пополни таа празнина и дополнително да даде насоки за понатамошни научни истражувања на живиот свет во Белчишкото Блато.